

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА**

Арефьєва Лариса Петрівна

УДК 371.134 : 796 : 37.018 (043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Сущенко Людмила Петрівна,
Національний педагогічний університет імені
М.П.Драгоманова,
завідувач кафедри фізичної реабілітації.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Оржеховська Валентина Михайлівна,
Інститут проблем виховання АПН України,
завідувач лабораторії превентивного виховання;

кандидат педагогічних наук,
Заслужений працівник освіти України
Михайлишин Галина Йосипівна,
ДВНЗ “Івано-Франківський коледж фізичного
виховання”,
заступник директора з гуманітарної освіти та
виховання.

Захист відбудеться 11 березня 2010 року о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий “4” лютого 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміни, які відбуваються в українській державі торкнулися всіх сторін суспільного життя: змінилася ідеологія, соціально-економічна і політична основа, громадянські цінності і пріоритети. Найбільш суттєвої трансформації зазнала галузь виховання підростаючого покоління. З позицій сьогодення спостерігається інтенсивний пошук підходів до побудови нової стратегії виховання, формуються нові культурні засади виховної практики, демократизація стосунків суб'єктів навчально-виховного процесу, відповідальність держави за виховання дітей і молоді, впровадження здоров'язбережувальних технологій у процес фізичного виховання підростаючого покоління.

Виховання в системі освіти по праву стає одним з пріоритетних напрямів державної політики. Розв'язання сформульованих державою завдань виховання вимагає відповідної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Особлива відповідальність в цьому плані лежить на професійній освіті, яка здійснюється у вищих навчальних закладах, оскільки від її ефективності залежить рівень підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою – інтелектуальної еліти нашого суспільства.

Концептуальні положення щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури базуються на засадах Законів України “Про освіту” (2001), “Про вищу освіту” (2003), Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) (1994), Національної доктрини розвитку освіти (2002), Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту (2004).

Актуальність і доцільність дослідження проблеми зумовлені також необхідністю подолання суперечностей, які виникають між: потребою суспільства у вчителів фізичної культури як фахівцях, здатних здійснювати фізкультурно-оздоровчу, спортивно-масову та виховну роботу, спираючись на внутрішній потенціал учнів старшої школи, і можливостями існуючої професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; масовим характером підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах вищого навчального закладу та потребою реалізації компетентнісного підходу до підготовки майбутніх учителів фізичної культури, розвитку їх творчого потенціалу; вимогами учителя фізичної культури і рівнем готовності учня старшої школи до їхнього сприйняття та бажанням їх виконувати у позаурочний час.

Методологічним підґрунтям для нашого дослідження стали роботи вчених щодо професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури (О.С.Куц, Л.П.Сущенко, О.В.Тимошенко, Б.М.Шиян та ін.); особливостей виховання підростаючого покоління (І.Д.Бех, А.М.Бойко, Г.П.Вашенко, Б.Ф.Ведмеденко, В.І.Євдокімов, В.Г.Кузь, А.І.Кузьмінський, В.І.Лозова, В.М.Оржеховська, М.І.Сметанський, М.М.Фіцула та ін.); основ формування

здорового способу життя (В.І.Бобрицька, М.С.Гончаренко, О.Д.Дубогай та ін.).

Особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах розглядали вітчизняні вчені В.І.Бабич, Г.Р.Генсерук, Л.О.Демінська, Л.І.Іванова, Р.П.Карпюк, Г.Д.Кондрацька, Г.Й.Михайлишин, В.В.Олещук та ін.; формування готовності учителів до виховної роботи – О.Ю.Гаврикова, В.М.Глазиріна, Р.Ф.Ковтун, А.Ф.Шевченко та ін.; різні аспекти виховання – М.В.Брода, Ю.А.Гапон, І.Г.Єрмаков, В.Л.Омеляненко, В.М.Приходько та ін.; виховання старшокласників – А.П.Вірковський, О.В.Волошина, І.В.Городинська, О.Г.Горшкова, Л.Д.Гурман, Н.Г.Долбишева, К.Г.Дорошенко та ін.; деякі аспекти формування здорового способу життя старшокласників – С.А.Закопайло, М.Д.Зубалій, О.В.Жабокрицька, С.В.Лапаєнко, С.В.Кириленко, В.Ю.Кузьменко та ін.; питання, пов'язані з позакласною виховною роботою – О.В.Волошина, М.Т.Данилко, Ю.Д.Желєзняк та ін.

Водночас теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить про те, що проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі як у теоретичному, так і в практичному аспектах, досліджена недостатньо, зокрема, ґрунтовно не проаналізовані зміст, форми, методи й педагогічні умови, які мають бути спрямовані на забезпечення ефективної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Об'єктивна суспільна значущість якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, недостатній рівень теоретичної розробки проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі обумовили вибір теми дослідження: **“Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження відповідає тематичному плану наукових досліджень Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова з наукового напрямку “Зміст освіти, форми, методи і засоби підготовки вчителів” (протокол № 5 від 27 січня 2004 р.). Автором створені навчальний посібник і тестові завдання, виконаний моніторинг готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол № 2 від 12 вересня 2005 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 2 від 28 лютого 2006 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та розробити зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Відповідно до мети визначені такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі у педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів України.

2. Визначити структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

3. Теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

4. Визначити критерії сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

5. Розробити комплект навчально-методичних матеріалів для забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Об'єкт дослідження: процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження: зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і реалізації завдань були використані такі методи: *теоретичні* – аналіз, порівняння, узагальнення, конкретизація, класифікація, систематизація і моделювання для узагальнення наявних теоретичних підходів до визначення й обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; *емпіричні* – анкетування, тестування, педагогічне спостереження, констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту, ретроспективний аналіз власного педагогічного досвіду з метою виявлення ефективності запропонованих педагогічних умов і впровадження моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; *статистичні* – поєднання якісного і кількісного аналізу отриманого емпіричного матеріалу із використанням методів математичної статистики з метою обробки результатів педагогічного експерименту.

Експериментальну базу дослідження становили Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Запорізький національний університет, Бердянський державний педагогічний університет, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Всього експериментальним дослідженням було охоплено 475 осіб: 358 студентів і 89 викладачів із 5 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, 28 вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, таких шкіл м. Києва, як №113, №201, №248, №251, № 258, №261, №266, №274, №295, №296, №302, №309.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* визначено структурні компоненти готовності вчителів фізичної культури до виховної роботи у старшій школі, критерії та показники сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі;
- *уточнено* сутність понять “підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі”, “готовність майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі”;
- *удосконалено* зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; методику педагогічного оцінювання на основі комп’ютерного тестування готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.
- *подальшого розвитку* набули форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі;

Практичне значення одержаних результатів дослідження визначається тим, що розроблено та впроваджено у навчально-виховний процес підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту *комплект навчально-методичних матеріалів*, до якого ввійшли: *навчальні програми з дисциплін “Організація спортивно-масової роботи”, “Моніторинг виховної роботи у школі”, “Організація і проведення спортивно-мистецьких заходів”;* *навчально-методичний посібник “Термінологія вищої фізкультурної освіти щодо позакласної виховної роботи у старшій школі”;* *тестові завдання з моніторингу позакласної виховної роботи;* *електронні версії навчально-методичного посібника та тестових завдань;* *комп’ютерна програма “АСК: моніторинг готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі”* (у співавторстві з Л.П.Сущенко, Г.Б.Кошеленко, свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір №29141 від 10.06.2009, видане Державним департаментом інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України) для викладачів і студентів вищих навчальних закладів.

Матеріали дослідження покладені в основу науково-методичного забезпечення та організації у вищих навчальних закладах процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Розроблені матеріали можуть використовуватися викладачами вищих навчальних закладів для підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Впровадження результатів дослідження. Основні положення, висновки

та рекомендації щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі *впроваджені* у систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка №07-10/1734 від 26.08.2009 р.), Запорізького національного університету (довідка №01-25/36 від 04.06.2009 р.), Луцького інституту розвитку людини університету “Україна” (довідка №69/1 від 25.06.2009 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка №196/03 від 22.04.2009 р.).

Особистий внесок автора полягає у розробці 18 тестових завдань до першого модуля “Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до моніторингу позакласної виховної роботи” у тестових завданнях з моніторингу позакласної виховної роботи, написаних у співавторстві з Л.П.Сущенко; в аналізі результатів тестування щодо оволодіння майбутніми учителями фізичної культури теоретичними знаннями з організації та проведення позакласної виховної роботи у старшій школі у статті, написаній у співавторстві з Л.П.Сущенко.

Апробація результатів дослідження. Основні результати та теоретичні положення дисертаційного дослідження висвітлено й обговорено на *міжнародних науково-практичних конференціях*: “Спорт, духовність и гуманизм в современном мире” (Донець, 2008), “Актуальные вопросы высшего профессионального образования” (Донець, 2009), “Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров’я і професійно-педагогічної підготовки різних верств населення” (Київ, 2009), “Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції” (Тернопіль, 2009); *круглого столу*: “Сучасні проблеми фізичного виховання і розвитку учнівської та студентської молоді” (Київ, 2009) та на засіданнях кафедри фізичного виховання та спорту Інституту фізичного виховання та спорту Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дисертаційного дослідження відображено в 13 наукових і науково-методичних публікаціях, зокрема: 1 навчальний посібник, 1 тестові завдання, 7 статей у наукових фахових виданнях з педагогіки, 2 тез науково-практичних конференцій, 2 інших публікацій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (237 найменувань) і додатків. Загальний обсяг дисертації – 273 сторінки (основна частина – 179 сторінок). Робота містить 41 таблицю, 30 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовані актуальність обраної теми і доцільність її наукової розробки, визначені мета, завдання, об’єкт, предмет, розкрита його наукова

новизна, практичне значення, відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі **“Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі”** нами розглянуто основні дефініції дослідження; проаналізовано наукову літературу з проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; охарактеризовано сучасний стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

З’ясовано сутність дефініцій щодо виховної складової професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі, до яких віднесено поняття: “виховання”, “виховна система”, “виховний процес”, “виховна робота”, “виховний простір”, “вихованість”, “позакласна виховна робота”.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив про те, що поняття “виховання” визначається по-різному. Його тлумачать як: гуманітарний, людиностворюючий процес, сутність якого проявляється в педагогічній підтримці духовності й моральності зростаючої людини на всіх етапах її дорослішання, введенні її в простір культури, наданні допомоги в осмисленому виборі особистісно значущих цінностей і побудові відповідних їм моделей власної поведінки, програм і проектів справжнього й майбутнього життя (О.В.Бондаревська); процес, спрямований на те, щоб допомогти учневі засвоїти систему цінностей з метою формування людської особистості, тобто вироблення певних рис характеру і вдачі, звичок, моральної поведінки, розвиток світогляду, розумових здібностей (П.Р.Ігнатенко); цілеспрямовану професійну діяльність педагога, що сприяє максимальному розвитку особистості, входженню її в контекст сучасної культури, становленню як суб’єкта власного життя, формуванню її мотивів і цінностей; цілісний, свідомо організований процес формування й освіти особистості в навчально-виховних закладах спеціально підготовленими фахівцями; цілеспрямована, керована й відкрита система виховної взаємодії дітей і дорослих, в якій вихованець є паритетним учасником і має можливість вносити в неї (систему) зміни, що сприяють оптимальному розвитку (Р.Ф.Ковтун); відносно соціально контрольований процес розвитку людини у процесі її соціалізації (С.А.Литвиненко, А.В.Мудрик); педагогічно цілеспрямовану організацію діяльності, спілкування людини, які сприяють формуванню у вихованців певного ставлення до оточуючого світу, до самого себе, моральних норм і правил поведінки (В.І.Лозова та Г.В.Троцько); процес залучення особистості до засвоєння вироблених людством цінностей, створення сприятливих умов для реалізації нею свого природного потенціалу та творчого ставлення до життя, спрямований на утвердження суспільно значущих норм, правил поведінки особистості (В.М.Приходько та О.М.Матвейшина); всі керовані впливи

соціального середовища на розвиток особистості, і як педагогічний процес: організований, цілеспрямований вплив, що здійснюється в навчально-виховних закладах, і як складову педагогічного процесу, покликану забезпечити розвиток її мотиваційно-ціннісної сфери (М.І.Сметанський); процес, що веде до формування засобами педагогічного впливу високої культури особистості відповідно до вимог наступного етапу розвитку світової спільноти (Л.П.Сущенко); спеціально організований процес інтеріоризації загальнолюдських цінностей (Є.Н.Шиянов); процес входження людини (дитини) як суб'єкта в сучасну для нього світову та національну культуру (Н.В.Якса). У дослідженні поняття “виховання” використовується у тлумаченні, яке подають В.І.Лозова та Г.В.Троцько.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що поняття “виховна робота” визначається як: спеціально організована, цілеспрямована діяльність педагогів щодо реалізації цілей освіти й виховання в умовах педагогічного процесу, а також система взаємозалежних заходів сприятливих для розвитку особистості й самовиховання студентів (Р.Ф.Ковтун); широка, планомірна і спеціально організована робота, яка б забезпечила формування правильних і чітких понять про мораль (В.А.Крутенський); особистісно орієнтована педагогічна взаємодія суб'єктів виховання, метою і мірою ефективності якої є особистісний розвиток молодої людини, формування у неї рис громадянина своєї держави (О.П.Яковліва). У дослідженні поняття “виховна робота” використовується у тлумаченні, яке подає Р.Ф.Ковтун.

Науковці Д.Є.Глушко, А.А.Губанова, М.Т.Кузнецов, І.С.Мар'єнко, А.І.Метель, В.М.Оржеховська характеризують особливості виховної роботи зі старшокласниками.

У роботах В.К.Бальсевича, М.Я.Віленського, Л.І.Лубишевої, Л.П.Матвеева, Ю.М.Ніколаєва, А.Д.Новікова, В.І.Столярова вказується, що фізична культура є самостійною і особливою галуззю загальної культури, яка спрямована головним чином на зміцнення здоров'я людини, продовження її творчої активності, а також на зростання та удосконалення всебічного і гармонійного розвитку організму та використання набутих якостей у суспільстві, трудовій та інших видах діяльності.

На підставі теоретичного аналізу літератури і власного досвіду, поняття *“підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі”* розглядається як процес оволодіння студентами сукупністю спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують успішну різноманітну фізкультурно-оздоровчу роботу, спрямовану на задоволення інтересів і запитів старшокласників щодо зміцнення їх здоров'я та організовану в позаурочний час.

У дисертації поняття *“готовність майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі”* розглядається як

інтегративне особистісне утворення, що формується у процесі, який здійснюється у вищих навчальних закладах з метою підготовки компетентного вчителя фізичної культури, спроможного спрямовувати свої зусилля на розвиток мотиваційно-ціннісної сфери особистості учня старшої школи, його почуттів, переконань, ціннісних орієнтацій щодо змістовності дозвілля, оздоровлення й фізичного самовдосконалення.

У процесі дослідження визначені структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі: *мотиваційний* компонент передбачає формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури щодо проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; *когнітивний* компонент передбачає наявність у майбутніх учителів фізичної культури ґрунтовних теоретичних знань з організації та проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; *емоційний* компонент передбачає наявність позитивного емоційного настрою майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; *процесуальний* компонент відображає формування організаторських і комунікативних умінь у майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; *самооцінний* компонент визначається здатністю до високої критичності щодо своєї особистості, своїх професійних якостей як учителя фізичної культури, спроможного проводити позакласну виховну роботу у старшій школі.

Результати дослідження підтвердили актуальність і доцільність розробки обраної теми дослідження. Опитування 358 студентів вищих навчальних закладів показало, що вважають за необхідне здійснювати цілеспрямовану підготовку майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі до виховної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів 76,14% студентів, володіють знаннями щодо виховання як процесу формування інтелекту, фізичних і духовних сил підростаючого покоління – 57,12% студентів, володіють професійною термінологією, необхідною для проведення виховної роботи зі школярами різного віку, – 58,26% студентів, володіють навичками організації і проведення спортивно-масових заходів зі школярами різного віку – 53,42% студентів, вважають себе підготовленими до проведення спортивно-масових заходів у загальноосвітніх навчальних закладах – 53,42% студентів, задовольняє існуюча науково-методична література, необхідна для здійснення виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах – 40,34% студентів.

Анкетування 89 викладачів вищих навчальних закладів свідчить про те, що 54,05% викладачів спрямовують свої зусилля на усвідомлення студентами виховання як цілеспрямованої діяльності, покликаної сформувати систему якостей особистості, поглядів та переконань відповідно до виховних суспільних ідеалів, на набуття студентами навичок написання сценаріїв спортивно-масових заходів – 42,18% викладачів, на засвоєння студентами принципів формування здорового способу життя учнів загальноосвітніх шкіл – 44,89% викладачів, на

використання інноваційних технологій навчання у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи зі старшокласниками – 38,83% викладачів.

Опитування 28 учителів фізичної культури показало, що вважають студентів підготовленими до формування здорового способу життя старшокласників – 25% вчителів, до впровадження технологій спортивно-патріотичного виховання як складової виховної роботи під час проведення спортивно-масових заходів у старшій школі – 14,29% вчителів, до позакласної виховної роботи у старшій школі – 14,29% вчителів.

Отже, процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі потребує вдосконалення.

У другому розділі **“Зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі”** нами представлена розроблена модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; з’ясовані зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; охарактеризовано педагогічне оцінювання на основі комп’ютерного тестування готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; розглянуті етапи та методика педагогічного експерименту; проаналізовані результати педагогічного експерименту.

У розділі теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі, яка подається як складна система, що має цільову, теоретико-методологічну, змістову, процесуальну та оціночно-результативну підсистеми (рис. 1). Соціальне замовлення спрямоване на відновлення системи виховання як повноцінно діючого державно-суспільного інституту та готовність майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. *Цільова підсистема* визначається: метою та завданнями підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі, до яких віднесено: формування творчого потенціалу особистості студента; формування гуманістичної спрямованості особистості студента; підготовка студентів до формування здорового стилю життя учнів старшої школи, використання здоров’язбережувальних технологій у фізичному вихованні старшокласників; підготовка студентів до спортивно-патріотичного виховання учнів старшої школи. *Теоретико-методологічна підсистема* визначається методологічними підходами та принципами підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. *Змістова підсистема* визначається: системою знань, умінь та навичок з навчальних дисциплін: “Методика виховної роботи”, “Організація спортивно-масової роботи”, “Моніторинг виховної роботи у школі”, “Організація і проведення спортивно-

мистецьких заходів”; функціями підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. *Процесуальна підсистема* включає в себе: етапи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; форми, методи і засоби підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. *Педагогічними умовами* підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі визначено такі: врахування цілісності структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі, забезпечення суб’єкт-суб’єктної взаємодії викладача і студента, індивідуально-творчого розвитку та фізичного вдосконалення студента вищого навчального закладу. До *оціночно-результативної підсистеми* входять структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі, до яких віднесено мотиваційний, когнітивний, емоційний, процесуальний та самооцінний; критерії, показники та рівні (низький, середній, високий) сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. *Результатом* є позитивна динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі характеризується наявністю у студента високого рівня мотивації досягнення успіху в цій роботі; чітко виражених професійних інтересів; чітко виражених професійних намірів із визначенням конкретних шляхів подальшого працевлаштування у загальноосвітньому навчальному закладі; глибоких знань щодо організації та проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; позитивного емоційного настрою майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі, усвідомлення необхідності якісної підготовки до майбутньої професійної діяльності; високого рівня організаторських і комунікативних умінь у студента; високого рівня самооцінки та впевненості у своїх діях.

Середній рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі характеризується наявністю у студента середнього рівня мотивації досягнення успіху в цій роботі; певно виражених професійних інтересів; певно виражених професійних намірів із визначенням окремих шляхів подальшого працевлаштування у загальноосвітньому навчальному закладі; обмежених знань щодо організації та проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; епізодичного позитивного емоційного настрою майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі, середнього рівня

організаторських і комунікативних умінь у студента; середнього рівня самооцінки та впевненості у своїх діях.

Низький рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі характеризується наявністю у студента низького рівня мотивації досягнення успіху в цій роботі; не виражених професійних інтересів; професійні наміри не конкретизовані щодо подальшого працевлаштування у загальноосвітньому навчальному закладі; відсутність знань щодо організації та проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; відсутністю позитивного емоційного настрою майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі, низького рівня організаторських і комунікативних умінь у студента; низького рівня самооцінки та впевненості у своїх діях.

У процесі дослідження визначено зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі, який спрямований на оволодіння студентами ґрунтовними знаннями з таких дисциплін: “Методика виховної роботи”, “Організація та проведення спортивно-масової роботи”, “Моніторинг виховної роботи у школі”, “Організація і проведення спортивно-мистецьких заходів”. Розроблено навчальні програми з дисциплін “Організація та проведення спортивно-масової роботи”, “Моніторинг виховної роботи у школі”, “Організація і проведення спортивно-мистецьких заходів”.

Нами визначені ефективні *форми* (лекції, практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота, пропедевтична, організаційно-виховна та педагогічна практики), *методи* (ділова гра “Ви – заступник директора з виховної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі”, написання сценаріїв спортивно-мистецьких заходів “Козацькому роду нема переводу”, “У здоров’ї – сила!” і спортивних свят з урахуванням особливостей виховної роботи з використанням засобів фізичної культури, пошук інформації у мережі Інтернет) та з’ясовано їх доцільність.

Для проведення педагогічного експерименту нами здійснено *добір та модифікацію* методик, а саме: шкала оцінки потреби в досягненні (для визначення рівня сформованості мотиваційного компонента), методика психолога І.М.Юсупова “Здатність педагога до емпатії” (для визначення рівня сформованості емоційного компонента), тест “Оцінка організаторських і комунікативних умінь” (КОС-1) (для визначення рівня сформованості процесуального компонента), опитувальник для діагностики самооцінки і впевненості в собі в критичних ситуаціях (для визначення рівня сформованості самооцінного компонента). Для визначення рівня сформованості когнітивного компонента автором у співавторстві розроблено тестові завдання.

Вірогідність результатів педагогічного експерименту встановлювалася за допомогою t-критерію Стьюдента.

Результати *констатувального етапу* педагогічного експерименту

підтвердили наявність низького рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. *Формувальний етап* педагогічного експерименту був спрямований на впровадження моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Дані експериментальної роботи свідчать, що всі показники сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі у студентів експериментальної групи вищі, ніж у студентів контрольної групи (табл. 1).

Таблиця 1

**Рівні сформованості компонентів готовності
майбутніх учителів фізичної культури до проведення
позакласної виховної роботи у старшій школі (%)**

Рівень	Мотиваційний компонент		Когнітивний компонент		Емоційний компонент		Процесуальний компонент		Самооцінний компонент	
	Педагогічний експеримент									
	поч.	кін.	поч.	кін.	поч.	кін.	Поч..	Кін.	поч.	кін.
	Експериментальна група, n=98									
Високий	5,11	18,37	6,12	28,57	4,08	16,33	8,16	18,37	4,08	16,33
Середній	34,69	53,06	25,51	52,04	33,67	55,1	32,65	63,27	52,04	58,16
Низький	60,2	28,57	68,37	19,39	62,25	28,57	59,19	18,36	43,88	25,51
Контрольна група, n=96										
Високий	10,42	8,33	3,13	10,42	4,17	8,33	13,54	8,33	3,13	2,09
Середній	33,33	38,54	31,25	55,21	42,70	39,58	45,83	54,17	34,37	27,08
Низький	56,25	53,13	65,63	34,37	53,13	52,09	40,63	37,5	62,5	70,83

Аналіз результатів педагогічного експерименту дозволив констатувати, що в процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі збільшилась кількість студентів експериментальної групи, які мають високий і середній рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі, за всіма критеріями. Так, в експериментальній групі *високий рівень* сформованості за всіма компонентами готовності майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі на початок педагогічного експерименту становив 5,51% студентів, на кінець – відповідно 19,59% студентів, *середній рівень* становив на початок – 35,71% студентів, на кінець – 56,33% студентів, *низький рівень* становив на початок – 58,78% студентів, на кінець – 24,08% студентів.

У контрольній групі на початок педагогічного експерименту *високий рівень* сформованості за всіма компонентами готовності майбутніх учителів

фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі становив 6,88% студентів, на кінець – 7,08% студентів, *середній рівень* становив на початок – 37,5% студентів, на кінець – 43,33% студентів, *низький рівень* становив на початок – 55,62% студентів, на кінець – 49,59% студентів (рис. 2).

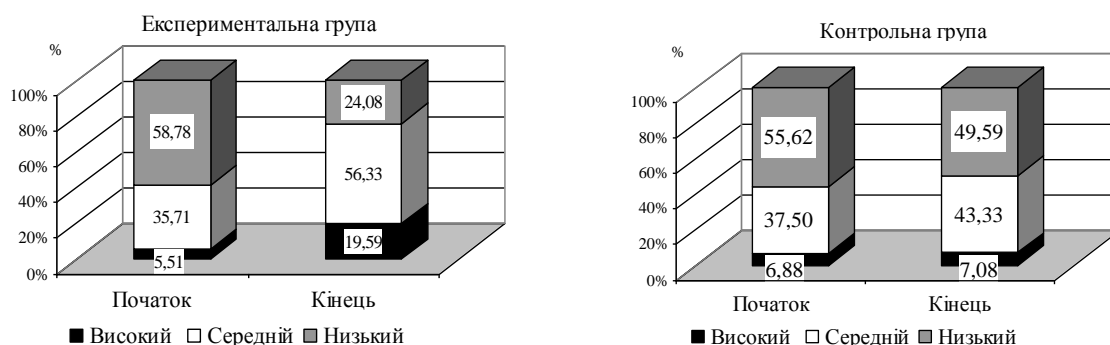

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості за всіма компонентами готовності майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі

Збільшилась кількість студентів з *високим рівнем* за критерієм сформованості мотивації майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 13,27%; за критерієм оволодіння майбутніми учителями фізичної культури теоретичними знаннями з організації та проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 26,53%, в контрольній групі – на 7,29%; за критерієм сформованості позитивного емоційного настрою майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 12,25%, в контрольній групі – на 4,16%; за критерієм сформованості організаторських і комунікативних умінь у майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 10,27%; за критерієм сформованості самооцінки майбутніх учителів фізичної культури в експериментальній групі – на 12,25%, в контрольній групі – на 1,04%.

У контрольній групі зменшилася кількість студентів з високим рівнем за критерієм сформованості мотивації майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі – на 2,09%; за критерієм сформованості організаторських і комунікативних умінь у майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі – на 5,21%.

Збільшилась кількість студентів з *середнім рівнем* за критерієм сформованості мотивації майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 18,37%, в контрольній групі – на 5,21%; за критерієм оволодіння майбутніми

учителями фізичної культури теоретичними знаннями з організації та проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 25,5%, в контрольній групі – на 23,96%; за критерієм сформованості позитивного емоційного настрою майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 21,43%; за критерієм сформованості організаторських і комунікативних умінь у майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 30,62%, в контрольній групі – на 8,34%; за критерієм сформованості самооцінки майбутніх учителів фізичної культури в експериментальній групі – на 6,12%.

Зменшилася кількість студентів у контрольній групі з *середнім рівнем* за критерієм сформованості позитивного емоційного настрою майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в контрольній групі – на 3,13%; за критерієм сформованості самооцінки майбутніх учителів фізичної культури в контрольній групі – на 5,2%.

Зменшилася кількість студентів з *низьким рівнем* за критерієм сформованості мотивації майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 31,63%, в контрольній групі – на 3,12%; за критерієм оволодіння майбутніми учителями фізичної культури теоретичними знаннями з організації та проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 48,98%, в контрольній групі – на 31,26%; за критерієм сформованості позитивного емоційного настрою майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі в експериментальній групі – на 33,68%; за критерієм сформованості організаторських і комунікативних умінь у майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі – на 40,63%, в контрольній групі – на 3,13%; за критерієм сформованості самооцінки майбутніх учителів фізичної культури в експериментальній групі – на 18,37%.

Збільшилася чисельність студентів у контрольній групі з *низьким рівнем* за критерієм сформованості позитивного емоційного настрою майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі на 1,04%; за критерієм сформованості самооцінки майбутніх учителів фізичної культури в контрольній групі – на 8,33%.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснене теоретичне узагальнення й нове розв'язання актуальної проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі, що визначається обґрунтуванням педагогічних умов, які обумовлюють зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної

роботи у старшій школі. Узагальнення результатів дослідження стало підґрунтям для таких висновків:

1. Теоретичний аналіз наукових праць з проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі дозволив визначити сутність основних понять проблеми. Актуальність і доцільність обраної теми зумовлені тим, що по-перше, у сучасний період зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури спрямований на усвідомлення ними: змін, які відбуваються у соціуму; таких функцій виховання, як: збереження, відтворення й розвиток культури, забезпечення наступності й зміни поколінь, створення умов для творчого розвитку учнів; особливостей виховної роботи зі старшокласниками з використанням засобів фізичної культури; необхідності докорінної перебудови організації фізичного виховання учнів старшої школи у позаурочний час; пріоритету здоров'язбережувальних технологій у організації навчально-виховної діяльності у старшій школі.

2. Визначені структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі: мотиваційний компонент передбачає формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури щодо проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; когнітивний – наявність у майбутніх учителів фізичної культури ґрунтовних теоретичних знань з організації та проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; емоційний – наявність позитивного емоційного настрою майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; процесуальний – формування організаторських і комунікативних умінь у майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; самооцінний – визначається здатністю до високої критичності щодо своєї особистості, своїх професійних якостей як учителя фізичної культури, спроможного проводити позакласну виховну роботу у старшій школі.

3. Теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі, яка подається як складна система, що має цільову, теоретико-методологічну, змістову, процесуальну та оціночно-результативну підсистеми. Цільова підсистема визначається метою та завданнями підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. Теоретико-методологічна підсистема визначається методологічними підходами та принципами підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. Змістова підсистема визначається системою знань, умінь та навичок з навчальних дисциплін: “Методика виховної роботи”, “Організація спортивно-масової роботи”, “Моніторинг виховної роботи у школі”, “Організація і проведення спортивно-мистецьких заходів”, а також функціями підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у

старшій школі. Процесуальна підсистема включає в себе етапи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі та форми, методи і засоби підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. До оціночно-результативної підсистеми входять структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі, до яких віднесено мотиваційний, когнітивний, емоційний, процесуальний та самооцінний; критерії, показники та рівні (низький, середній, високий) сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. Результатом є позитивна динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

4. Визначені та обґрунтовані критерії сформованості компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи, що відображають позитивну мотивацію майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; рівень оволодіння студентами теоретичними знаннями з організації та проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; позитивний емоційний настрій майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; сформованість організаторських і комунікативних умінь майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі; сформованість самооцінки майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі.

5. Розроблено і впроваджено у навчально-виховний процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури комплект навчально-методичних матеріалів, до якого увійшли: навчальні програми з дисциплін “Організація спортивно-масової роботи”, “Моніторинг виховної роботи у школі”, “Організація і проведення спортивно-мистецьких заходів”; навчально-методичний посібник “Термінологія вищої фізкультурної освіти щодо позакласної виховної роботи у старшій школі”; тестові завдання з моніторингу позакласної виховної роботи; електронні версії навчально-методичного посібника та тестових завдань; комп’ютерна програма “АСК: моніторинг готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі” для викладачів і студентів вищих навчальних закладів.

Дисертаційне дослідження не вичерпує всіх завдань щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до проведення позакласної виховної роботи у старшій школі. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розробці технологій професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури засобами дистанційної освіти, у конструюванні дидактичних

матеріалів для застосування їх у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Навчальні посібники, методичні рекомендації

1. Арефьева Л.П. Термінологія вищої фізкультурної освіти щодо позакласної виховної роботи у старшій школі: [навчальний посібник] / Л.П.Арефьева. – К.: ТОВ “Козарі”, 2008. – 60 с.

2. Арефьева Л.П. Тестові завдання з моніторингу позакласної виховної роботи / Л.П.Арефьева, Л.П.Сущенко. – К.: ТОВ “Козарі”, 2008. – 36 с.

Статті в наукових фахових виданнях

3. Арефьева Л.П. Підготовка вчителя фізичної культури до виховної роботи зі школярами у контексті гуманізації освітнього процесу / Л.П.Арефьева // Наукові записки: [збірник наукових статей] М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; укл.: П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – (Серія педагогічних та історичних наук). – Випуск LXVIII (68). – С. 9-17.

4. Арефьева Л.П. Основні дефініції професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до виховної роботи / Л.П.Арефьева // Наукові записки: [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; укл.: Л.Л. Макаренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – (Серія педагогічних та історичних наук). – Випуск LXXII (72). – С. 11-19.

5. Арефьева Л.П. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі / Л.П.Арефьева // Наукові записки: [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; укл.: П.В.Дмитренко, Л.Л.Макаренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – (Серія педагогічних та історичних наук). – Випуск LXXIV (74). – С. 8-16.

6. Арефьева Л.П. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до формування здорового стилю життя старшокласників / Л.П.Арефьева // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. монографія / за ред. С.С.Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (ХХП), 2009. – № 5. – С. 3-5.

7. Арефьева Л.П. Полікультурна парадигма підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі / Л.П.Арефьева // Наукові записки: [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; укл. Л.Л.Макаренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – (Серія педагогічних та історичних наук). – Випуск LXXVI (76). – С. 11-19.

8. Арефьева Л.П. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної

культури до позакласної виховної роботи у старшій школі / Л.П.Ареф'єва // Наукові записки: [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; укл. Л.Л.Макаренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – (Серія педагогічних та історичних наук). – Випуск LXXXI (81). – С. 3-11.

9. Ареф'єва Л.П. Фізкультурна складова підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи / Л.П.Ареф'єва // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія №5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: [збірник наукових праць] / За ред. О.В.Тимошенка. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – Вип. 14. – С. 20-23.

Матеріали науково-практичних конференцій

10.Ареф'єва Л.П. Формування гуманістичної позиції майбутнього вчителя фізичної культури як домінанта ціннісно-сміслового розуміння педагогічного процесу / Л.П.Ареф'єва // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. монографія / за ред. проф. Єрмакова С.С. – Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2008. – № 11. – С. 70-72.

11. Ареф'єва Л.П. Формування мотивації майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі / Л.П.Ареф'єва // Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Тернопіль, 22-23 жовт. 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2009. – С. 71-74.

Інші публікації

12. Ареф'єва Л.П. Сценарій свята спортивного клубу “Олімп” / Л.П.Ареф'єва // Основи здоров'я та фізична культура. – 2007. – №1. – С. 21-24.

13. Сущенко Л.П. Моніторинг ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі / Л.П.Сущенко, Л.П.Ареф'єва // Вісник Запорізького національного університету: [збірник наукових статей]. Фізичне виховання і спорт. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2009. – С. 135-139.

АНОТАЦІЇ

Ареф'єва Л.П. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2010.

У результаті дослідження вперше визначено структурні компоненти

готовності вчителів фізичної культури до виховної роботи у старшій школі, критерії та показники сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Уточнено сутність понять “підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі”, “готовність майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі”.

Удосконалено зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі; методику педагогічного оцінювання на основі комп’ютерного тестування готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Подальшого розвитку набули форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі.

Ключові слова: підготовка, майбутні учителі фізичної культури, позакласна вихована робота, старша школа.

Арефьева Л.П. Подготовка будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогической науки за специальностью 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова. – Киев, 2010.

В результате исследования впервые определены структурные компоненты готовности учителей физической культуры к воспитательной работе в старшей школе, а так же критерии и показатели сформированности готовности будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе.

Теоретически обоснована, разработана и экспериментально проверена модель подготовки будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе, которая рассматривается как сложная система, имеющая целевую, теоретико-методологическую, содержательную, процессуальную и оценочно-результативную подсистемы. Целевая подсистема определяется целью и заданиями подготовки будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе. Теоретико-методологическая подсистема определяется методологическими подходами и принципами подготовки будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе. Содержательная подсистема определяется системой знаний, умений и навыков по учебным дисциплинам: “Методика воспитательной работы”, “Организация спортивно-

массовой работы”, “Мониторинг воспитательной работы в школе”, “Организация и проведение спортивно-культурных мероприятий”, а также функциями подготовки будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе. Процессуальная подсистема включает в себя этапы подготовки будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе; педагогические условия формирования готовности будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе; формы, методы и средства подготовки будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе. Педагогическими условиями подготовки будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе определены такие: наличие целостности структурных компонентов готовности будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе, обеспечение субъект-субъектного взаимодействия преподавателя и студента, индивидуально-творческого развития и физического совершенствования студента высшего учебного заведения. В оценочно-результативную подсистему входят структурные компоненты готовности будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе, к которым отнесены мотивационный, когнитивный, эмоциональный, процессуальный и самооценочный; критерии, показатели и уровни (низкий, средний, высокий) сформированности готовности будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе. Результатом является положительная динамика уровней сформированности готовности будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе.

Подготовка будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе рассматривается как процесс усвоения студентами совокупностью специальных знаний, умений и навыков, качеств, трудового опыта и норм поведения, обеспечивающие успешную разнообразную физкультурно-оздоровительную работу, направленную на удовлетворение интересов и запросов старшеклассников относительно укрепления их здоровья и организованную во внеурочное время.

Готовность будущих учителей физической культуры к внеклассной воспитательной работе в старшей школе рассматривается как интегративное личностное образование, формирующееся в процессе, осуществляемого в высших учебных заведениях с целью подготовки компетентного учителя физической культуры, способного направлять свои усилия на развитие мотивационно-ценностной сферы личности ученика старшей школы, его чувств, убеждений, ценностных ориентаций относительно содержательности досуга, оздоровления и физического самосовершенствования.

Определены и обоснованы критерии сформированности компонентов готовности будущих учителей физической культуры к проведению внеклассной воспитательной работы, которые отображают позитивную мотивацию будущих учителей физической культуры к проведению внеклассной воспитательной работы в старшей школе; уровень усвоения студентами теоретических знаний по организации и проведению внеклассной воспитательной работы в старшей школе; позитивный эмоциональный настрой будущих учителей физической культуры на проведение внеклассной воспитательной работы в старшей школе; сформированность организаторских и коммуникативных умений будущих учителей физической культуры к проведению внеклассной воспитательной работы в старшей школе; сформированность самооценки будущих учителей физической культуры к проведению внеклассной воспитательной работы в старшей школе.

Ключевые слова: подготовка, будущие учителя физической культуры, внеклассная воспитательная работа, старшая школа.

Arefyeva L. Preparation of future teachers of physical culture to the extracurricular educated work at senior school. – Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of pedagogical sciences after speciality 13.00.04 – a theory and method of trade education is the National pedagogical university of the name M.P.Dragomanova. – Kiev, 2010.

As a result of research first certainly structural components of readiness of teachers of physical culture to an educate work at senior school, criteria and indexes of formed of readiness of future teachers of physical culture to an extracurricular educate work at senior school; in theory grounded, it is developed and the model of preparation of future teachers of physical culture is experimentally tested to an extracurricular educate work at senior school.

Essence of concepts is specified “preparation of future teachers of physical culture to an extracurricular educate work at senior school”, “readiness of future teachers of physical culture to an extracurricular educate work at senior school”.

Maintenance of preparation of future teachers of physical culture is improved to an extracurricular educate work at senior school; method of pedagogical evaluation on the basis of the computer testing of readiness of future teachers of physical culture to an extracurricular educate work at senior school.

Subsequent development was purchased by forms and methods of preparation of future teachers of physical culture to an extracurricular educate work at senior school.

Keywords: training, future teachers of physical education, extracurricular educational work, senior high school.